UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Decretum Gratiani

Gratianus <de Clusio>

Parisijs, 1542

Tertia iur[is] canonici varia no[m]i[n]a distinguit, breuiterq[ue] exponit.

urn:nbn:de:hbz:466:1-62466

Visual Library

vt eſt citatio.xxiiij.q.iij.de illicita.ff.de re iu.cõtumacia. ſmio Digeſtorum.§.τ antea.in fine.

a Reſpõſa.¶ Caſus. Dicit hic ꝙ reſpõſa ſunt q̃ iuriſcõſulti interrogãtib⁹ rñdebãt: vt fuerunt reſponſa Pauli. Fuerũt enim q̃dã prudentes electi eq̃tatis arbitri, q̃ reſponſiones ſuas ediderũt in ſcriptis quib⁹ diſſidentium lites ſopiebant.

e Rhodie. Iniquiſſima eſt illa lex: ſcʒ ꝙ patientib⁹ naufragium inhabitatores oĩa auferãt: vt.ff.e modeſtinus.ſed hodie lex illa correcta eſt.C.de fur.auf. nauigia.τ ex̃ de conſue.ca.fi.immo tales ſunt excõmunicati ipſo iure: vt extra de rapi.excõmunicationi.

† Dicit eſm hec lex d̃ la tiñ.lib. cẽ.q̃ q̃ſi p ſatyrã fuit ĩtroducta ſm Hugo.

a Reſpõſa[a] prudentũ ſunt q̃ iuriſcõſulti reſpõdere dicunt cõſulẽtib⁹.vnde τ rñſa Pauli dicta ſunt. Fuerũt enim q̃dã prudentes τ arbitri eq̃tatis q̃ inſtitutiones ciuilis iuris cõpoſitas ediderunt: q̃b⁹ diſſidentiũ lites contentioneſq; ſopirent[b].

¶ Que ſunt tribunitie vel cõſulares leges.

Q Uedã etiã leges dicuntur ab iis q̃ eas condiderunt: vt conſulares, tribunitie, iulie, cornelie. nam ſub Octauiano Ceſare ſuffecti conſules Papius † τ Pompeius legem tulerũt: q̃ a noĩb⁹ eoꝝ appellatur papia τ põpeia: continens patrũ premia[c] ꝓ ſuſcipiẽdis liberis. Sub eodẽ q̃q; impatore Falcidi⁹ tribunuſpleb' legẽ fecit ne q̃s plus extraneis teſtamento legaret, q̃ꝫ vt q̃rta pars ſupereſſet heredib⁹: ex cui⁹ nomine lex falcidia eſt nominata.

¶ Que ſit lex Satyra.

S Atyra[d] vo lex eſt q̃ de pluribus ſimul rebus loquitur: dicta quidem a copia rerũ: et quaſi a ſaturitate. vñ τ ſatyram ſcribere, eſt poemata varia cõdere: vt Horatij, Iuuenalis, et Perſij.

¶ Que ſint Rhodie leges.

R Hodie[e] leges naualium commercioꝛuʒ ſunt ab inſula Rhodo cognominate: in qua antiquitus mercatorum vſus fuit.

¶ Diſtinctio tertia.

O Mnes[f] he ſpecies ſecularium legum partes ſunt: ſed quia conſtitutionũ alia eſt ciuilis, alia eccleſiaſtica. Ciuilis vero forenſe vel ciuile ius appellatur: quo nomine eccleſiaſtica conſtitutio appelletur videamus. Eccleſiaſtica conſtitutio canonis nomine cenſetur. Q uid autem ſit canon, Iſido. in lib.v. etymolo. declarat dicens.

¶ Quid ſit canon.

C Anõ[g] grece, latine regula nuncupatur.

¶ Unde dicatur regula.

R Egula dicta eſt eo ꝙ recte ducit: nec aliquem aliorſum[h] trahit. Alij vero dixerunt regulam dictam, vel ꝙ regat, vel ꝙ normam recte et bene viuendi prebeat: vel quod diſtortum prauumq;

b ¶ Reſpõſa. olĩ licuit cuilibet totã hereditatẽ ſuã relinquere alteri: ſed Falcidius ſtatuit ꝙ quarta pars hereditat' deberet relinqui legitimis heredibus. Eſt autẽ triplex Falcidia. Una eſt debita iure nature, q̃ cõpetit legitimo heredi. Alia eſt debita iure inſtitutionis quã poteſt iure heres inſtitut⁹ petere cũ tota hereditas eſt exhauſta. Io. Et iſtas duas põt hodie habere filr⁹ inſtitut⁹.ex̃ de teſta. raynald⁹. et ita ceſſat opi.dño. ruʒ.C.ad legẽ fal.q̃ꝫ.B. Tertia q̃ dicitur quarta trebellianica. ‡ et cõpetit heredi inſtituto q̃ rogatus eſt hereditatem alteri reſtituere: vt legitur extra de teſt. raynutius. Io.

ij.ꝑs.

† Uide ĩ hũc lo cũ Andre. Al cia.lib. diſpũc. iij.c.iij.

‡ Adde an ap pel.falcidie ve niat tre belliani ca.not.i l.ij.ſi q̃s ali.teſt. phi.τ i l.j.ff.de tur.co di.τ la te ꝑ Alber.roſa.et q̃ ibidem ſcripſi.

b ¶ Sopiret. nec eĩm licet iudici ab eoꝝ reſponſis deuiare: vt inſti.d' iurena.§.reſpõſa.

Q Uedã etiam. ¶ hec eſt ſecũda pars diſt. in qua ponit q̃ſdã leges denominatas a ꝯditorib⁹. Io.d' fã. ¶ Caſus. hic enumerant ſeptẽ leges denominate a nominibus conditorũ: quorũ quatuor Octauianũ Ceſarẽ preceſſerũt: tres aũt fuerunt ſub Octauiano Ceſare: ſcʒ Papius τ pompeius qui leges cõdiderunt. Premia pro ſuſcipiendis.i.ſuſceptis liberis ꝯtinentes. τ Falcidius tribunuſplebis qui parentib⁹ ꝑmiſit facere de ſua ſubſtantia quicquid vellent, τ extraneis relinquere: preter quartã quã ſuis heredib⁹ relinq̃re tenent iure nature.

c ¶ Premia. hec fuerũt premia, ꝙ ſi quis haberet Rome tres filios, in Italia quatuor, in Prouincia quinq; nõ poterat vocari ad onus tutele. ‡ inſti.de excu.tu.in prin. Uel aliter cõſtitutum eſt ꝙ ſi quis habet minus q̃ꝫ.xxv. an. excludit ab honoribus: tamen ſi eſſet.xx.an.τ haberet quinq; filios, numerus filioꝝ ſuppleret numerum annoꝝ.ff.de mu.τ ho.ad rem.τ.ff.de mino.l.ij.

‡ Et ha bere ꝑ c miũ.C. q̃ nu.li. ſe excu. l.j. Libero rũ nũe rus ꝓ deſt.

d S Atyra. De hac ſatyra nihil habemus: ſed tangitur in.C.de lati.lib.l.vnica.in princi.τ in proe

O Mnes.τc. ¶ hec diſtinctio diuidit in tres partes. In prima probat quid ſit canon. Secunda ibi: Porro. Tertia ibi: Officium. Ioã.de fantu.

¶ Caſus. Ab illo cap.ius autẽ naturale, aſſignauit ꝑtes legũ ſeculariũ ſed quia cõſtitutio alia eſt ciuilis, que ius ciuile vel forenſe appellatur: alia eccl'iaſtica, de qua principaliter intẽdit tractare: ideo ſupponit diſtin.iij. in qua oſtẽdit quo noĩe lex eccleſiaſtica cenſeatur: τ dicit ꝙ nomine canonis cẽſetur. Interſerit etiã q̃d ſit priuilegium, τ q̃d ſit officium legis.

j.pars

f ¶ Omnes. Sʒ q̃r.s. tractauit de ſpeciebus ſecularium leguʒ, modo vult tractare de eccleſiaſticis cõſtitutionibus, q̃ varijs noĩnib⁹ appellantur. q̃nq; illud appellat canon: q̃nq; decretũ: q̃nq; decretalis ep̃l'a. Canon dicit id q̃d ſtatuit in vniuerſali cõcilio.ex̃ de biga.altercationis. Decretũ d' ꝙ papa ſtatuit de cõcilio cardinaliũ ſuoꝝ ad nulli⁹ ꝯſultationẽ. Decretalis epiſtola d' quã ſtatuit papa vel ſol⁹ vel cũ cardinalib⁹ ad ꝯſultationẽ alicui⁹.lix.di.hoc ad nos.xix.di.ſi romanoꝝ. Itẽ adhuc alias inuenim⁹ appellationes canonice ꝯſtitutionis: vt dogma, mãdatũ, interdictũ, ſanctio: vt.xxv.q.ij.ſi q̃s dogmata. Dogma eſt q̃d ꝯſiſtit in doctrina fidei chriſtiane.xxiij.di.q̃ ep̃s. Mãdatũ q̃d ꝯſiſtit ĩ doctrĩa de morib⁹.xiij.di.his igit. Interdictũ in q̃ nulla pena adijcit.xxxij.di.interdixit. Sãctio vbi pena adijcit.xxxvj.di.c.ij.

Canon Decretum. Decretalis ep̃l'a. Dogma. Mãdatum. Interdictuʒ. Sãctio

g C Anon. habet autem canon ſub ſe quatuor ſpecies: vt.xxv.q.ij.ſi quis dogmata.

R Egula.¶ Caſus. Regula dicta eſt eo ꝙ recte ducit: nec aliorſum nos trahit q̃ꝫ ad rectitudinẽ. Alij dixerunt regulam eſſe eo ꝙ regat. vel ꝙ normam viuẽdi prebeat: vel prauum corrigat.

h ¶ Aliorſũ. Ergo ſi regula nũq̃ꝫ trahit aliorſum, oĩs

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Regule deſinitio.

regula eſt ius. male ergo dicit lex q̄ ita definit regulam. Regula eſt q̄ rē breuiter enarrat: nō vt ex ea ius fiat. ff. de regu. iu. l. j. Ad hoc dicas ꝙ ſi illud appellas regulā in quo aliqd generaliter ſtatuit nō adiunctis exceptionibus: ſm hoc ex regula non ſumit ius: ꝛ ita loquitur lex ſed ſi appellas regulam id qđ includit in ſe ſuas exceptiōes, ſm hoc regula nūq̄ȝ fallit: et ita ſumitur hic.

ij. ps.

¶ Porro. ¶ Hec eſt ſcđa pars diſt. in q̄ diſtinguit inter cōcilia ꝓuincialia et generalia ꝛ priuilegia. Io. de fan.

¶ Caſus. Facit hic Gra. quandā diſt. ſ. canonū. qui quādoq̄ȝ ſiūt authoritate pape vel patriarcharū vel archiepiſcopoꝝ: ꝛ hi quidē generales regule dicūtur. Sūt autē quedā priuate leges, q̄ priuilegia appellātur. et ad hoc inducit ſeq. ca. cui⁹ caſus plan⁹ eſt.

corrigat. Porro canonum alij ſunt decreta pontificum: alij ſunt ſtatuta conciliorum. Conciliorum vero alia ſunt vniuerſalia: alia ſunt prouincialia. Prouincialium alia celebrantur authoritate pontificis Ro. preſente videlicet legato [a] ſancte ro. ec. Alia vero authoritate patriarcharū vel primatum vel metropolitanorū eiuſdem prouincie. Hec quidem de generalibus regulis intelligenda ſunt. ¶ Sunt autem quedam priuate leges tam eccleſiaſtice q̄ȝ ſeculares, que priuilegia appellantur. De quibus v. lib. etymo. Iſi. ait.

¶ Quid ſit priuilegium.

Priuilegia ſunt leges priuatorum [b], quaſi priuate leges. Nam priuilegium dictū eſt eo ꝙ in priuato [c] ferat. Officiū vero ſecularium ſiue eccleſiaſticaruȝ legum eſt precipere quod neceſſe eſt fieri: aut prohibere quod malum eſt fieri: permittere vel licita, vt premiū petere: vel etiā quedaȝ illicita, vt dare libellum repudij ne fiant grauiora: Unde in eo. li. Iſido. ſcribit dicens.

¶ Quid ſit officium legis.

Omnis autē lex aut permittit [d] aliquid, vt vir fortis petat premium: aut vetat, vt ſacrarum virginum nuptias nulli petere liceat: aut punit, vt qui cedem [e] fecerit [f], capite plectatur. eius [g] enim premio [h] aut pena vita moderatur [i] humana. diuina autem precipit [k], vt diliges dominū deum tuum.

¶ Diſtinctio.iiij.

Cauſa [l] vero conſtitutionis leguȝ eſt humanaȝ coercere audaciam, ꝛ nocendi facultatem refrenare.

Sicut in eodem lib. Iſido. teſtatur dicens.

¶ Quare leges facte ſunt.

iij. ps. Legat⁹ vtrum poſſit conciliū facere.

a ¶ Legato. Ad hoc ſpecialiter deſtinato. licȝ eīm aliqᷓs ſit gñalis legatus nō tñ pōt facere gñale vel etiā ꝓuinciale cōciliū: q꞉ ea q̄ ſpecialiter romano pontifici conceduntur: mādata gñali iuriſdictione non trāſferunt: vt extra de off. le. ꝙ tranſlationē. ꝛ mandata generali iuriſdictione cōciliū nō poteſt exercere is cui mādatur: vt ff. de offi. ei⁹ cui man. eſt iu. l. ij. Sȝ nunqd metropolitani in ſuis cōcilijs poſſunt condere canones? Non videt: vt ī. xvij. diſt. nec licuit. ꝛ ca. ſe. Arg. cōtra. ī. xj. diſt. catholica. ꝛ de ꝯſe. diſt. iij. c. j. Dicas † ꝙ de paruis negocijs, et de his que ſpectant ad onus, poſſunt condere canones. de magnis rebus non poſſunt: vt. xvij. diſtinct. multis. ꝛ xxiiij. q. j. quotiens.

Metropolitani vtrū poſſint canones condere.

b ¶ Priuilegia. Priuatoꝝ. Priuati dicuntur ꝓprie q̄ nō ſunt cōſtituti in aliqua dignitate: vt. xxiiij. q. j. qui ꝯtra. Sed hic priuati dicunt omnes exempti a iure cōmuni: ſiue ſit collegiū, ſiue aliqua ſpecialis perſona. vij. q. j. petiſti. Hic patet ratio quare verba poſita in priuilegijs poti⁹ ponuntur cauſaliter q̄ȝ cōditionaliter cū dicitur: ſicut iuſte poſſides. ſi illud verbū inuenis in priuilegio, exponas ſicut, ꝓ quia: ꝛ hac ratione quia cū priuilegium ſit lex, ꝛ lex debet eſſe certa: vt. ī. diſt. ꝓxi. c. erit. ꝛ verba priuilegij debent eſſe certa. ‡ hanc rationē aſſignat Inno. extra de verbo. ſignifi. abbate. ſuper ver. preteriti temporis morem.

† hanc ſentētiā tenet Hug.

‡ Al's i vtile eſt ꝑ priuilegiuȝ. eẋ de ꝑ. ui. i his ſr. ff. de leg. j. ſi q̄ſ. Io.

c ¶ In priuato. i. in priuatis.

¶ Officiū. ¶ Hec eſt. iij. pars in qua dicit qđ ſit officium legis. Io. de fan. ¶ Caſus. Dicit hic ꝙ officiū legis eſt precipere neceſſaria, ꝓhibere mala: permittere licita: et quandoq̄ȝ illicita, ne grauiora fiant.

¶ Omnis autem. ¶ Caſus. Dicit hic ꝙ quadruplex eſt officium legis. qđ ſatis patet in tex.

d ¶ Permittit. Tribus modis dicit aliqđ permitti. Uno modo qđ nullo iure ꝓhibet: vt ſecundas nuptias ꝯtrahere: vt. xxxj. q. j. hac rōne. Secūdo mō qđ ꝯ ꝯſtitutiones hūanas indulget: vt contrahere in quinto gradu: vt. xxxv. q. iij. quedā. et eſt hec vera ꝑmiſſio: ꝛ dicit abſoluta permiſſio. Tertio modo dicitur illicituȝ ꝑmitti vt magis illicitum vitet, vt comeſſatiōes die dñico: vt di. iiij. deniq̄ȝ. et ꝑmittit adulteriuȝ, ne fiat homicidiū: vt. xxxiij. q. ij. ſi qđ verius. et ꝑmittit ſubdiacono habere vnaȝ, ne peccet cū pluribus: vt ex̄ qui cle. vel vo. ſignificauit. ꝛ hec dicitur ꝯparatiua ꝑmiſſio: ‡ ſed poti⁹ appellat tolerantia q̄ȝ ꝑmiſſio. ꝛ ſm hāc permiſſionem dicit canon ꝙ ea q̄ permittim⁹, nō approbam⁹: vt. xxxj. q. j. hac ratione. et ſm hāc ꝑmiſſionē dicit decre. ꝙ multa toleram⁹ q̄ ſi in iudiciū deduceremꝰ caſſarent: vt ex̄ de prebē. cum iam dudum. Io.

e ¶ Ut q̄ cedē. Sed nunqd iudex eccleſiaſtic⁹ poteſt taliter dictare ſentētiā in cauſa ſanguinis: cum nec cauſis ſanguinū poſſit intereſſe: vt. xxiij. q. viij. his a quib⁹? ſed dic ꝙ iudex eccleſiaſtic⁹ poteſt dicere ius interrogātibꝰ ſȝ non poteſt illud precipere vel cōſulere. ſic. v. q. vlt. delatori. xxiij. q. vlt. peſſimā. Io. ſed videtur hodie correctū. extra de exceſ. prela. ex literis. B.

f ¶ Fecerit. vt de pe. di. j. ſi quis cum telo.

g ¶ Eius. ſ. legis.

h ¶ Premio. i. permiſſione.

i ¶ Moderatur. paſſiue.

k ¶ Diuina autē precipit. hoc reſpicit ſuperiora.

¶ Cauſa. ¶ Hec diſtinctio diuidit in quatuor partes. In pͥma querit quare ſunt facte leges. ſcđa ibi: ꝑterea. tertia ibi: ideo autē. quarta ibi: hec ꝛ ſi. Io. de fan. ¶ Caſus. Dixit ſupra qđ ſit legis officiū. In hac. iiij. di. oſtēdit ad quid ſit lex inſtituta: ꝛ qđ in ea ꝯtineat: ꝛ quādo inſtituit: ꝛ ꝙ etiā quedā capitula ſunt abrogata.

l ¶ Cauſa. hic intitulatur. iiij. diſt. in qua oſtēdit qualiter leges ſunt inuēte. ſcđo oſtēdit q̄ ſint ꝯſiderāda in ꝯſtituendis legib⁹. vltimo oſtēdit quaſdā leges eſſe abrogatas per contrariam conſuetudinem.